

CRISTIAN JORA
IOAN CIOCHINĂ-BARBU

DREPT CIVIL. DREPTURILE REALE

Ediția a III-a, revăzută și adăugită

Universul Juridic
București
-2019-

Abrevieri.....	5
CAPITOLUL I	
PATRIMONIUL ȘI DREPTURILE PATRIMONIALE	7
1.1. Patrimoniul.....	7
1.1.1. Considerații introductive	7
1.1.2. Cadrul legal.....	8
1.1.3. Stabilirea noțiunii de patrimoniu.....	11
1.1.4. Teorii cu privire la patrimoniu	13
1.1.4.1. Teoria personalistă a patrimoniului (teoria patrimoniului personalitate)	13
1.1.4.2. Teoria patrimoniului de afectățune (teoria patrimoniului scop)	15
1.1.4.3. Concluzii.....	16
1.1.5. Caracterele juridice ale patrimoniului.....	17
1.1.5.1. Patrimoniul este o universalitate juridică.	17
1.1.5.2. Orice persoană are un patrimoniu.....	18
1.1.5.3. Unicitatea patrimoniului.....	18
1.1.5.4. Inalienabilitatea patrimoniului	19
1.1.5.5. Divizibilitatea patrimoniului	19
1.1.6. Funcțiile patrimoniului.....	22
1.1.6.1. Gajul general al creditorilor chirografari.....	22
1.1.6.2. Subrogația reală cu titlu universal.....	25
1.1.6.3. Transmisiunea universală sau cu titlu universal	27
1.2. Drepturile reale și drepturile de creanță	28
1.2.1. Considerații generale	28
1.2.2. Drepturile reale	28
1.2.2.1. Definiția drepturilor reale.....	28
1.2.2.2. Caracterele juridice ale drepturilor reale	28
1.2.2.3. Critica teoriei dreptului real	29
1.2.3. Drepturile de creanță	31
1.2.3.1. Definiția drepturilor de creanță	31
1.2.3.2. Caracterele juridice ale drepturilor de creanță.....	31
1.2.3.3. Comparație între drepturile reale și drepturile de creanță	32
1.2.3.4. Obligațiile reale	33
1.2.3.4.1. Obligațiile reale de a face (<i>propter rem</i>)	33
1.2.3.4.2. Obligațiile opozabile și terților (<i>scriptae in rem</i>).....	37
1.2.4. Clasificarea drepturilor reale	38
1.2.4.1. Clasificarea drepturilor reale după natura bunurilor care constituie obiectul acestora	38
1.2.4.2. Clasificarea drepturilor reale după cum au sau nu o existență de sine stătătoare.....	38

1.2.4.2.1. Drepturile reale principale.....	39
1.2.4.2.2. Drepturile reale accesorii.....	39
1.3. Fiducia.....	40
1.3.1. Cadrul legal și considerații introductive.....	40
1.3.2. Modurile de constituire a fiduciei.....	42
1.3.3. Părțile contractului de fiducie.....	42
1.3.4. Conținutul contractului de fiducie, denunțarea, modificarea și revocarea acestuia.....	43
1.3.5. Cerința înregistrării fiscale.....	44
1.3.6. Precizarea calității fiduciarului.....	45
1.3.7. Obligația fiduciarului de a da socoteală, puterile și remunerarea acestuia.....	45
1.3.8. Limitarea răspunderii în funcție de separația maselor patrimoniale.....	46
1.3.9. Răspunderea fiduciarului pentru prejudiciile cauzate și înlocuirea acestuia.....	46
1.3.10. Încetarea contractului de fiducie.....	47
1.4. Administrarea bunurilor altuia.....	48
1.4.1. Cadrul legal și considerații introductive.....	48
1.4.2. Formele de administrare.....	48
1.4.3. Regimul juridic al administrării.....	49
1.4.3.1. Obligațiile administratorului față de beneficiar.....	49
1.4.3.2. Obligațiile administratorului și ale beneficiarului în raport cu terți.....	51
1.4.3.3. Inventar, garanții și asigurare.....	51
1.4.3.4. Administrarea colectivă și delegarea.....	52
1.4.3.5. Plasamentele.....	53
1.4.3.6. Repartiția profiturilor și a pierderilor.....	53
1.4.3.7. Darea de seamă anuală.....	54
1.4.4. Încetarea administrării.....	54
1.4.4.1. Cauzele de încetare.....	54
1.4.4.2. Darea de seamă și predarea bunurilor.....	55

CAPITOLUL II

POSESIA	56
2.1. Probleme generale.....	56
2.1.1. Definiția posesiei.....	56
2.1.2. Elementele posesiei.....	59
2.1.3. Caracterele juridice ale posesiei.....	59
2.2. Teorii cu privire la posesie.....	60
2.3. Posesia și detinția precară.....	61
2.4. Dobândirea și pierderea posesiei.....	62
2.4.1. Dobândirea posesiei.....	62
2.4.2. Pierderea posesiei.....	62
2.5. Dovada posesiei.....	63
2.6. Calitățile și viciile posesiei.....	63
2.6.1. Calitățile posesiei.....	63

2.6.2. Viciile posesiei c�rti.....	65
2.6.2.1. Echivocul.....	65
2.6.2.2. Discontinuitatea.....	66
2.6.2.3. Violen�a.....	67
2.6.2.4. Clandestinitatea.....	68
2.6.3. Precaritatea.....	69
2.6.3.1. Deten�ia precară.....	69
2.6.3.2. Caracterele juridice ale precarității.....	70
2.6.3.3. Intervertirea precarității.....	70
2.7. Efectele posesiei.....	72
2.7.1. Probleme generale.....	72
2.7.2. Prezum�ia de proprietate.....	72
2.7.3. Dobândirea fructelor de către posesorul de bună-credin��.....	74
2.7.4. Acțiunile posesorii.....	76
2.7.4.1. No�iune și cadrul legal.....	76
2.7.4.2. Caractere juridice.....	77
2.7.4.3. Acțiunea posesorie în compl�ngere.....	78
2.7.4.4. Acțiunea posesorie în reintegrare.....	78
2.7.4.5. Luarea măsurilor pentru conservarea bunului posedat.....	80

CAPITOLUL III

PROPRIETATEA �I DREPTUL DE PROPRIETATE.....	82
3.1. Probleme generale.....	82
3.2. Definiția dreptului de proprietate.....	84
3.3. Caracterele juridice ale dreptului de proprietate.....	87
3.3.1. Prezentare generală.....	87
3.3.2. Caracterul exclusiv al dreptului de proprietate.....	87
3.3.3. Caracterul absolut al dreptului de proprietate.....	88
3.3.4. Caracterul perpetuu �i transmisibil al dreptului de proprietate.....	90
3.4. Atributele dreptului de proprietate.....	91
3.4.1. Posesia, atribut al dreptului de proprietate (jus utendi).....	91
3.4.2. Folosin�a, atribut al dreptului de proprietate (jus fruendi).....	91
3.4.3. Dispoziția, atribut al dreptului de proprietate (jus abutendi).....	92
3.5. Formele dreptului de proprietate.....	93
3.5.1. Consider��ii introductive.....	93
3.5.2. Proprietatea publică.....	94
3.5.2.1. Cadrul legal.....	94
3.5.2.2. Noțiunea domeniului public.....	96
3.5.2.2.1. Domeniul public al statului.....	104
3.5.2.2.2. Domeniul public al jude�elor.....	106
3.5.2.2.3. Domeniul public al comunelor, ora�elor �i al municipiilor.....	107
3.5.2.3. Exercițarea drepturilor asupra domeniului public.....	108
3.5.2.4. Distinc�ia dintre domeniul public �i domeniul privat.....	114
3.5.2.5. Regimul juridic al propriet��ii publice.....	116

3.5.2.6. Drepturile reale corespunzătoare proprietății publice	119
3.5.2.6.1. Dreptul de administrare	119
3.5.2.6.2. Dreptul de concesiune	122
3.5.2.6.3. Dreptul de folosință cu titlu gratuit	128
3.5.2.6.4. Închirierea bunurilor proprietate publică	130
3.5.2.7. Domeniul privat	131
3.5.2.8. Modurile de dobândire a dreptului de proprietate de către stat	133
3.5.2.8.1. Naționalizarea	134
3.5.2.8.2. Exproprierea	138
3.5.2.8.3. Rechiziția	139
3.5.2.8.4. Confiscarea	140
3.5.2.8.5. Bunurile fără stăpân și cele abandonate	141
3.5.2.8.6. Comoara sau tezaurul	141
3.5.2.8.7. Succesiunile vacante	142
3.5.2.8.8. Amenda	142
3.5.2.8.9. Impozitele și taxele de timbru	142
3.5.2.8.10. Bunurile rămase urmare lichidării persoanei juridice	142
3.5.2.8.11. Dobândirea unor bunuri din patrimoniul cultural național	143
3.5.2.8.12. Dobândirea terenurilor aferente construcțiilor înstrăinate în condițiile art. 30 din Legea nr. 58/1974	143
3.5.2.8.13. Dobândirea unor terenuri în municipii și orașe	143
3.5.2.8.14. Dobândirea de către stat a unor locuințe, în condițiile art. 52 din Legea nr. 4/1973	144
3.5.2.8.15. Dobândirea de terenuri agricole de către stat în condițiile art. 45 din Legea nr. 59/1974	144
3.5.2.8.16. Dobândirea de către stat a dreptului de proprietate asupra unor imobile	144
3.5.2.8.17. Trecerea în proprietatea statului a unor bunuri care nu au fost dobândite în mod licit	145
3.5.2.8.18. Trecerea în proprietatea statului a unor bunuri prin donație sau legat	146
3.5.2.8.19. Trecerea în proprietatea statului a unor bunuri prin convenție cu titlu oneros	146
3.5.2.8.20. Transferul unui bun din domeniul privat al statului în domeniul public al acestuia sau din domeniul privat al unei unități administrativ-teritoriale în domeniul public al acesteia	146
3.5.2.9. Stingerea dreptului de proprietate publică	146
3.5.2.10. Apărarea dreptului de proprietate publică	146

CAPITOLUL IV

REGIMUL JURIDIC AL UNOR CATEGORII DE BUNURI

4.1. Regimul juridic al circulației terenurilor	147
4.1.1. Scurtă analiză a evoluției reglementărilor legale cu privire la circulația juridică a terenurilor	147

4.1.2. Circulația juridică a terenurilor conform reglementărilor Codului civil.....	151
4.1.3. Circulația juridică a terenurilor din fondul forestier.....	152
4.1.4. Dobândirea dreptului de proprietate privată asupra terenurilor de către cetățenii străini, apatrizi și de către persoanele juridice străine.....	154
4.2. Circulația juridică a construcțiilor.....	161
4.2.1. Scurtă analiză a evoluției reglementărilor legale cu privire la circulația juridică a construcțiilor.....	161
4.2.2. Cadrul legal.....	163
4.2.3. Circulația juridică a construcțiilor conform reglementărilor actuale.....	163

CAPITOLUL V

MODALITĂȚILE JURIDICE ALE DREPTULUI DE PROPRIETATE

PRIVATĂ	166
5.1. Considerații introductive.....	166
5.2. Dreptul de proprietate rezolubilă sau revocabilă.....	167
5.2.1. Noțiunea și importanța dreptului de proprietate rezolubilă.....	167
5.2.2. Efectele dreptului de proprietate rezolubilă.....	170
5.3. Dreptul de proprietate anulabilă.....	171
5.3.1. Noțiunea dreptului de proprietate anulabilă.....	171
5.3.2. Efectele dreptului de proprietate anulabilă.....	172
5.4. Dreptul de proprietate comună.....	173
5.4.1. Considerații generale.....	173
5.4.2. Natura juridică a dreptului de proprietate comună.....	174
5.4.3. Aspecte de ordin terminologic.....	175
5.5. Dreptul de proprietate comună pe cote-părți (coproprietatea).....	175
5.5.1. Considerații introductive.....	175
5.5.2. Formele dreptului de proprietate comună pe cote-părți.....	175
5.5.3. Cadrul legal.....	176
5.5.4. Proprietatea comună pe cote-părți obișnuită.....	176
5.5.4.1. Considerații generale.....	176
5.5.4.2. Exercițarea dreptului de proprietate comună pe cote-părți obișnuită.....	178
5.5.4.2.1. Drepturile coproprietarilor asupra bunului în materialitatea sa.....	178
5.5.4.2.2. Drepturile coproprietarilor asupra cotei-părți ideale din dreptul de proprietate.....	184
5.5.4.2.3. Obligațiile coproprietarilor referitoare la bunul comun.....	185
5.5.4.3. Încetarea proprietății comune pe cote-părți obișnuite.....	185
5.5.5. Proprietatea comună pe cote-părți forțată.....	196
5.5.5.1. Considerații generale.....	196
5.5.5.2. Caracterele juridice ale dreptului de proprietate comună pe cote-părți forțată.....	196
5.5.5.3. Drepturile și obligațiile coproprietarilor.....	197
5.5.5.4. Cazuri de proprietate comună pe cote-părți forțată.....	199
5.5.5.4.1. Proprietatea comună pe cote-părți forțată asupra părților comune din clădirile cu mai multe etaje sau apartamente.....	199

5.5.5.4.2. Proprietatea comună pe cote-părți forțată asupra despărțiturilor dintre două imobile.....	205
5.5.5.4.3. Dreptul de proprietate periodică.....	207
5.5.5.4.4. Proprietatea comună pe cote-părți forțată asupra amintirilor de familie	214
5.5.5.4.5. Proprietatea comună pe cote-părți forțată asupra bunurilor comune necesare sau utile pentru folosința a două imobile vecine, situate pe linia de hotar între acestea	215
5.6. Dreptul de proprietate comună în devălmășie.....	215
5.7. Analiză comparativă între dreptul de proprietate comună pe cote-părți și dreptul de proprietate comună în devălmășie	217
5.7.1. Asemănări	217
5.7.2. Deosebiri	217

CAPITOLUL VI.

DEZMEMBRĂMINTELE DREPTULUI DE PROPRIETATE PRIVATĂ	219
6.1. Probleme generale.....	219
6.1.1. Aspecte introductive	219
6.1.2. Noțiuni	220
6.1.3. Natura juridică a dezmembrămintelor dreptului de proprietate.....	221
6.1.4. Scurtă prezentare.....	222
6.2. Dreptul de uzufruct	224
6.2.1. Definiția dreptului de uzufruct	224
6.2.2. Caracterele juridice ale dreptului de uzufruct	225
6.2.3. Conținutul dreptului de uzufruct.....	228
6.2.4. Obiectul dreptului de uzufruct	228
6.2.5. Modurile de constituire a uzufructului	231
6.2.6. Exercițarea dreptului de uzufruct	234
6.2.6.1. Drepturile uzufructuarului	234
6.2.6.2. Obligațiile uzufructuarului	239
6.2.6.3. Drepturile nudului proprietar.....	244
6.2.6.4. Obligațiile nudului proprietar	246
6.2.7. Stingerea uzufructului.....	247
6.2.8. Lichidarea uzufructului.....	249
6.3. Dreptul de uz	250
6.4. Dreptul de abitație	251
6.5. Dreptul de servitute	253
6.5.1. Definiția servituții	253
6.5.2. Caracterele juridice ale servituții	254
6.5.3. Clasificarea servituțiilor.....	256
6.5.3.1. După obiect	256
6.5.3.2. După modul în care se manifestă	256
6.5.3.3. După modul de exercitare.....	257
6.5.4. Constituirea servituțiilor	257

6.5.5. Exercițarea dreptului de servitute.....	258
6.5.5.1. Drepturile proprietarului fondului dominant	258
6.5.5.2. Obligațiile proprietarului fondului dominant	258
6.5.5.3. Drepturile proprietarului fondului aservit.....	259
6.5.5.4. Obligațiile proprietarului fondului aservit.....	259
6.5.6. Stingerea servituților	260
6.5.7. Acțiuni în justiție exercitate de proprietarul fondului dominant și de proprietarul fondului aservit	261
6.6. Dreptul de suprafață.....	261
6.6.1. Definiția dreptului de suprafață.....	261
6.6.2. Caracterele juridice ale dreptului de suprafață	263
6.6.3. Constituirea dreptului de suprafață	264
6.6.4. Exercițarea dreptului de suprafață.....	267
6.6.5. Stingerea dreptului de suprafață.....	269
6.7. Dreptul de folosință	271

CAPITOLUL VII

MODURILE DE DOBÂNDIRE A DREPTULUI DE PROPRIETATE.....	273
7.1. Elemente introductive.....	273
7.2. Clasificare	275
7.3. Legea, ca mod de dobândire a dreptului de proprietate.....	276
7.4. Tradițiunea	277
7.5. Ocupațiunea	278
7.5.1. Noțiune.....	278
7.5.2. Situații reglementate de lege	279
7.6. Hotărârea judecătorească.....	282
7.7. Convenția	284
7.8. Accesiunea	286
7.8.1. Probleme generale	286
7.8.2. Accesiunea imobiliară naturală	287
7.8.2.1. Aluviunea	288
7.8.2.2. Avulsione	289
7.8.2.3. Accesiunea albiilor râurilor, a insulelor și a prundișurilor	290
7.8.2.4. Accesiunea naturală asupra animalelor	290
7.8.3. Accesiunea imobiliară artificială.....	292
7.8.3.1. Probleme generale.....	292
7.8.3.2. Realizarea unei lucrări adăugate cu caracter durabil asupra imobilului altuia.....	293
7.8.3.3. Reglementarea unor situații speciale	298
7.8.4. Accesiunea mobilă	302
7.9. Uzucapiunea.....	304
7.9.1. Noțiunea și sediul materiei.....	304
7.9.2. Utilitatea și justificarea uzucapiunii.....	304
7.9.3. Bunurile care pot fi uzucapate.....	305

Respect pentru oameni și cărți.

7.9.4. Felurile uzucapiunii	306
7.9.5. Uzucapiunea imobiliară	306
7.9.5.1. Uzucapiunea imobiliară extratabulară.....	306
7.9.5.2. Uzucapiunea imobiliară tabulară.....	307
7.9.5.3. Joncțiunea posesiilor.....	308
7.9.5.4. Termenul uzucapiunii.....	309
7.9.6. Uzucapiunea mobilă	309

CAPITOLUL VIII

LIMITELE ȘI RESTRICȚIILE DREPTULUI DE PROPRIETATE

PRIVATĂ.....	310
8.1. Aspecte generale	310
8.2. Restricții ale dreptului de proprietate stabilite prin lege	315
8.2.1 Restricții în interes public	315
8.2.2. Restricții în interes privat.....	316
8.2.2.1. Reglementări privind folosirea apelor.....	317
8.2.2.2. Reglementări privind picătura streșinii și privind distanța și lucrările intermediare pentru construcții, lucrări și plantații.....	318
8.2.2.3. Reglementări privind vederea asupra proprietății vecinului.....	319
8.2.2.4. Reglementări privind dreptul de trecere.....	319
8.2.2.5. Alte limite legale.....	320
8.3. Limite ale dreptului de proprietate stabilite pe cale convențională	321
8.4. Limite ale dreptului de proprietate stabilite pe cale judecătorească	323
8.5. Exproprierea pentru cauză de utilitate publică	324
8.5.1. Probleme generale.....	324
8.5.2. Obiectul exproprierii.....	326
8.5.3. Procedura exproprierii	327
8.5.4. Transferul dreptului de proprietate	330
8.5.5. Efectele exproprierii.....	331
8.5.6. Protecția proprietarului imobilului expropriat.....	331

CAPITOLUL IX

APĂRAREA DREPTULUI DE PROPRIETATE.....	335
9.1. Considerații generale.....	335
9.2. Mijloace juridice de apărare a dreptului de proprietate.....	335
9.2.1. Mijloace juridice indirecte sau nespecifice	335
9.2.2. Mijloace juridice directe sau specifice	336
9.2.2.1. Acțiunile petitorii.....	337
9.2.2.2. Acțiunile posesorii	338
9.2.2.3. Acțiunea în grănițuire	339
9.2.2.4. Acțiunea negatorie	343
9.2.2.5. Acțiunea confesorie	344
9.2.2.6. Acțiunea în prestație tabulară	345
9.3. Acțiunea în revendicare	346

10.2.3.2. Evoluția istorică	375
10.2.3.3. Cadrul legal	376
10.2.3.4. Conținutul cărților funciare	377
10.2.3.5. Principiile sistemului cărților funciare	378
10.2.3.6. Înscrierile	379
10.2.3.7. Acțiunile de carte funciară.....	381
10.2.3.7.1. Acțiunea în prestație tabulară.....	381
10.2.3.7.2. Acțiunea în rectificarea înscrierilor în cartea funciară	384
10.3. Sistemul de publicitate imobiliară reglementat de dispozițiile	
Legii nr. 7/1996, republicată și de dispozițiile noului Cod civil	385
10.3.1. Cadastrul general și funcțiile acestuia	385
10.3.2. Conținutul cărții funciare	390
10.3.3. Principiile sistemului de publicitate al Legii nr. 7/1996, republicată și	
ale noului Cod civil.....	391
10.3.4. Înscrierile în cartea funciară	396
10.3.4.1. Intabularea.....	397
10.3.4.2. Înscrierea provizorie	398
10.3.4.3. Notarea unor drepturi, fapte și raporturi juridice	399
10.3.4.4. Rectificarea înscrierilor în cartea funciară	400
10.3.5. Acțiunile privind publicitatea imobiliară	401
10.3.5.1. Acțiunea în prestație tabulară	402
10.3.5.2. Acțiunea în justificare tabulară.....	402
10.3.5.3. Acțiunea în rectificare tabulară	402
Bibliografie	407

Capitolul I

PATRIMONIUL ȘI DREPTURILE PATRIMONIALE

1.1. Patrimoniul

1.1.1. Considerații introductive

Drepturile subiective civile și obligațiile corelative acestora pot avea un conținut patrimonial sau pot fi personale nepatrimoniale (denumite și nepatrimoniale ori morale). În ultimul caz acestea nu vor avea un conținut economic, un conținut care să poată fi evaluat în bani.

Știința dreptului civil se preocupă de drepturile patrimoniale, dar și de cele nepatrimoniale, însă, cu precădere, de drepturile subiective și de obligațiile care au un conținut economic.

Sub aspect structural, raportul juridic civil este format din trei elemente: subiectele, conținutul și obiectul.

Conținutul raportului juridic civil este format din drepturile subiective și obligațiile corelative care iau naștere în favoarea și, respectiv, în sarcina subiectelor acestui raport juridic civil, iar obiectul raportului juridic civil constă în acțiunea sau inacțiunea, deci este vorba despre conduita sau prestația la care este îndrituit subiectul activ și la care este obligat subiectul pasiv¹.

Astfel cum precizăm, una dintre cele mai importante clasificări ale drepturilor și obligațiilor subiective civile, o reprezintă clasificarea în drepturi și obligații patrimoniale și drepturi și obligații nepatrimoniale².

¹ Gh. Beleiu, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, Ed. Șansa S.R.L., București, 1994, p. 142. *Idem*, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, ed. a V-a, revăzută și adăugită de M. Nicolae și P. Trușcă, Ed. Șansa S.R.L., București, 1998, p. 97; A. Cojocaru, *Drept civil. Partea generală*, Ed. Lumina Lex, București, 2000, p. 98; G. Boroș, C. Al. Anghelescu, *Curs de drept civil. Partea generală*, Ed. Hamangiu, București, 2011, p. 73; C. T. Ungureanu, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 102-103; P. Trușcă, A. M. Trușcă, *Drept civil. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 105-106; I. Ciochină-Barbu, *Drept civil. Partea generală. (În reglementarea noului Cod civil)*, Ed. PIM, Iași 2012, p. 89-91; I. Ciochină-Barbu, C. Jora, *Drept civil. Partea generală*, Ed. Pro Universitaria, București, 2015, p. 70 și urm.; C. Jora, I. Ciochină-Barbu, C. C. Corbu, *Drept civil. Drepturile reale*, ed. a II-a revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 7.

² I. P. Filipescu, *Dreptul civil. Dreptul de proprietate și alte drepturi reale*, Ed. Actami, București, 1998, p. 7; I. P. Filipescu, A. I. Filipescu, *Drept civil. Dreptul de proprietate și alte drepturi reale*, Ed. Actami, București, 2000, p. 9; C. Stătescu, C. Bîrsan, *Drept civil. Teoria generală a drepturilor reale*, Universitatea București, 1988, p. 4; C. Bîrsan, *Drept civil. Drepturile reale principale în reglementarea noului Cod civil*, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 1-30; L. Pop, *Dreptul de proprietate și dezmembărăminte sale*, Ed. Lumina Lex, București, 1996, p. 8; *idem*, *Drept civil. Teoria generală a drepturilor reale*, Universitatea Cluj-Napoca, 1987, p. 2; P. Trușcă, A. M. Trușcă, *op. cit.*, 2012, p. 86-90; C. T. Ungureanu, *op. cit.*, 2013, p. 85-86; I. Ciochină-Barbu, *Drept civil. Drepturile reale principale*, Ed. Junimea Iași, 2009, p. 32-66; I. Ciochină-Barbu, *Drept civil. Partea generală...*, 2012, p. 73-76; I. Ciochină-Barbu, C. Jora, *Drept civil. Partea generală*, Ed. Pro Universitaria, București, 2015, p. 81-84.

Drepturile și obligațiile patrimoniale sunt cele care au un conținut economic, deci pot fi evaluate în bani și, deosebit de acestea, drepturile și obligațiile nepatrimoniale nu au o valoare economică și, datorită acestui fapt, nu au posibilitatea de a fi evaluate în bani.

Noțiunea de patrimoniu, în sensul precis și concret, pe care îl folosește dreptul civil, este raportată exclusiv la sfera drepturilor și obligațiilor patrimoniale¹.

Discutând despre patrimoniu, se observă că drepturile subiective patrimoniale și obligațiile patrimoniale corelative pot să fie tratate fiecare în mod separat, deci privite *ut singuli*, în propria lor individualitate, făcând abstracție de celelalte drepturi și obligații ale persoanei respective.

Însă, drepturile subiective patrimoniale și obligațiile corelative patrimoniale pot fi privite și în totalitatea lor, adică pot fi privite ca o universalitate juridică².

De esența patrimoniului este existența unui ansamblu, a unei totalități, a unei universalități, a unei globalități, deci este vorba despre un complex de drepturi și obligații care trebuie să aibă o interferență, o puternică legătură interioară.

Prin patrimoniu, în limba latină, sunt înțelese bunurile moștenite de la părinți, *patrius* însemnând al tatălui, părintesc³, iar în limba română, patrimoniul desemnează ceea ce este considerat bun, o proprietate comună transmisă de la strămoși⁴.

Termenul de patrimoniu a fost explicat și prin alte înțelesuri cunoscute în limbajul comun, precum patrimoniu cultural, patrimoniu arheologic, patrimoniu istoric, patrimoniu artistic, patrimoniu comun al umanității⁵, toate aceste accepțiuni fiind diferite de noțiunea juridică de patrimoniu, în cadrul căreia este vorba despre o relație cu prezentul și cu persoana titulară de drepturi și obligații cu conținut economic⁶.

1.1.2. Cadrul legal

În Codul civil de la 1864⁷ și în alte acte normative era folosit termenul de patrimoniu, fără însă ca niciunul dintre aceste acte normative să dea o definiție a acestuia.

Actualul Cod civil folosește noțiunea de patrimoniu în mai multe texte, mai cu seamă în materia dreptului succesoral. Bunăoară, conform prevederilor art. 1.114 alin. (2), moștenitorii legali și legatarii universali sau cu titlu universal răspund pentru datoriile și sarcinile

¹ Cu privire la bunuri și patrimoniu, a se vedea V. Stoica, *Drept civil. Drepturile reale principale*, ed. 2, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 3-52; C. Jora, în M. Uliescu, coordonator, Colectiv, *Noul Cod civil. Studii și comentarii, Vol. II, Cartea a III-a și Cartea a IV-a (art. 535-1163)*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 14-37; C. Jora, I. Ciochină-Barbu, C.C. Corbu, *Drept civil. Drepturile reale*, ed. a II-a, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 7-38.

² C. Bîrsan, M. Gaiță, M.M. Pivniceru, *Drepturile reale*, Institutul European, Iași, 1997, p. 7; Fr. Terré, Ph. Simler, *Droit civil. Les biens*, 6e édition, Paris, Dalloz, 2002, p. 20 și 21.

³ V. Stoica, *Drept civil. Drepturile reale principale*, vol. I, Ed. Humanitas, București, 2004, p. 41, autorul citând G. Guțu, *Dicționar latin-român*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 868; A. Seriaux, *La notion juridique de patrimoine. Brèves notations civilistes sur le verbe avoir*, în *Revue trimestrielle de droit civil* nr. 4/1994, p. 812, V. Stoica, *Noțiunea juridică de patrimoniu*, în *Pandectele Române* nr. 1/2003, Supliment, p. 177-220.

⁴ V. Stoica, *op. cit.*, p. 41, autorul citând *Mic dicționar enciclopedic*, Ed. Enciclopedică Română, București, 1972, p. 684.

⁵ *Idem*, p. 41.

⁶ *Idem*, p. 42.

⁷ Nici Codul civil francez nu conține o definiție a patrimoniului.

moștenirii numai cu bunurile din patrimoniul succesoral, proporțional cu cota ce revine fiecăruia, legiuitorul instituind, ca principiu, acceptarea moștenirii numai sub beneficiu de inventar. De asemenea, în cazul acceptării forțate a moștenirii, conform prevederilor art. 1.119, moștenitorul care a sustras sau a ascuns cu rea-credință bunuri din patrimoniul succesoral sau a ascuns o donație supusă raportului ori reducțiunii este considerat că a acceptat moștenirea, chiar dacă anterior renunțase la aceasta și nu va avea niciun drept cu privire la bunurile sustrate sau ascunse și, după caz, este obligat să raporteze sau să reducă donația ascunsă fără a participa la distribuirea bunului donat. Cu toate acestea, asemenea moștenitor are obligația să plătească datoriile și sarcinile moștenirii proporțional cu cota din moștenire, inclusiv cu propriile bunuri¹.

În conformitate cu reglementările art. 1.130 C. civ., moștenitorul cu vocație succesorală sau cu titlu universal poate obține oricând recunoașterea calității sale de moștenitor contra oricărei persoane care pretinde că se întemeiază pe titlu de moștenitor și posedă toate sau numai o parte din bunurile din patrimoniul succesoral. Textul următor, art. 1131 alin. (1) din același cod, prevede că recunoașterea calității de moștenitor îl obligă pe deținătorul fără titlu al bunurilor din patrimoniul succesoral la restituirea acestor bunuri, cu aplicarea regulilor stabilite la art. 1.635-1.649.

Art. 1.133 C. civ. prevede că certificatul de moștenitor face dovada calității de moștenitor, legal sau testamentar, și dovada dreptului de proprietate al moștenitorilor acceptanți asupra bunurilor din masa succesorală, iar în vederea stabilirii componenței patrimoniului succesoral, notarul public trebuie să procedeze, mai întâi, la lichidarea regimului matrimonial.

În conformitate cu dispozițiile art. 1.137 C. civ., dacă în termen de un an și 6 luni de la deschiderea moștenirii nu s-a înfățișat niciun succesibil, notarul, la cererea oricărei persoane interesate, trebuie să îi someze pe toți succesibilii, printr-o publicație făcută la locul deschiderii moștenirii, la locul unde se află imobilele din patrimoniul succesoral, precum și într-un ziar de largă circulație, pe cheltuiala moștenirii, să se înfățișeze la biroul său în termen de cel mult două luni de la publicare și dacă niciun succesibil nu se prezintă în termenul fixat în publicație, notarul va constata că moștenirea este vacantă.

Art. 1.139 alin. (2) C. civ., reglementând intrarea în stăpânirea moștenirii vacante și răspunderea pentru pasiv, prevede că comuna, orașul sau, după caz, municipiul suportă pasivul moștenirii vacante numai în limita valorii bunurilor din patrimoniul succesoral. Tot astfel, la art. 1.153 alin. (2), teza a II-a din același Cod, reglementând evaluarea bunului în cazul raportului prin echivalent, legiuitorul statuează că dacă devalorizarea bunului intrat în patrimoniu era inevitabilă la data dobândirii, în virtutea naturii sale, înlocuirea bunului nu este luată în considerare.

Reglementând garanția comună a creditorilor, adică gajul general al creditorilor chirografari, una dintre funcțiile patrimoniului, legiuitorul, la art. 2.324 alin. (1) C. civ. prevede că cel care este obligat personal răspunde cu toate bunurile sale, mobile și imobile, prezente și viitoare și acestea servesc drept garanție comună a creditorilor săi. Dispoziția legală se referă la bunurile mobile și imobile, prezente și viitoare, constituind dreptul de gaj general al creditorilor chirografari. Acești creditorii au dreptul, în situația în care debitorul

¹ B. Pătrașcu, I. Genoiu, *Aspecte esențiale ale opțiunii succesoriale*, în M. Uliescu, coordonator, colectiv, *Noul Cod civil. Studii și comentarii, Vol. II, Cartea a III-a și Cartea a IV-a (art. 535-1163)*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 936-941.

Răspunsul nu-și îndeplinește obligația, să urmărească toate bunurile debitorului, deci au posibilitatea să urmărească întregul patrimoniu al acestuia. Este situația cunoscută pe care o denumim *gajul general al creditorilor chirografari*, art. 2324 C. civ. având denumirea marginală *garanția comună a creditorilor*. În acest ultim exemplu, legiuitorul a avut în vedere bunurile prezente și viitoare, toate aceste bunuri garantând obligațiile asumate de debitor, având în vedere deci, altfel spus, totalitatea bunurilor debitorului, însemnând universalitatea acestor bunuri privite ca atare¹. Debitorul are posibilitatea de a dispune în mod liber de bunurile care compun patrimoniul său, adică poate să mărească activul, să micșoreze pasivul sau invers, neputând fi îngrădit în asemenea prerogative. Însă, în situația în care se ajunge la scadență și debitorul nu are posibilitatea să execute obligația asumată, creditorului i se recunoaște dreptul de a urmări orice bun care se găsește în patrimoniul debitorului său, neinteresând dacă acest bun exista sau nu exista în patrimoniul debitorului la momentul asumării obligației a cărei executare este solicitată.

De asemenea, bunul existent în patrimoniul debitorului la data asumării obligației, care a fost înstrăinat ulterior, nu mai poate să fie urmărit, ținând seama de faptul că acesta a ieșit din patrimoniul debitorului, a părăsit acel patrimoniu, devenind un element al unui alt patrimoniu.

În conformitate cu reglementările legale menționate, creditorul poate să urmărească patrimoniul debitorului așa cum acest patrimoniu se va găsi la momentul declanșării urmăririi, indiferent dacă bunurile existau la momentul asumării obligației, ori dacă bunurile care se găsesc în patrimoniu au fost dobândite ulterior momentului asumării obligației respective. Creditorul nu are posibilitatea urmăririi bunurilor care au părăsit patrimoniul, în momentul la care el a început executarea.

Acest gaj general al creditorilor chirografari poartă asupra întregului patrimoniu al debitorului. Observăm că legiuitorul a folosit noțiunea de patrimoniu, explicând, pe această cale, dreptul de gaj general al creditorilor chirografari, adică garanția comună a creditorilor.

Vom mai întâlni noțiunea de patrimoniu și în cazul reglementărilor conținute de actualul Cod civil, la art. 187, atunci când prevede care sunt elementele constitutive ale persoanei juridice, enumerând printre elementele necesare constitutive ale persoanei juridice și existența unui patrimoniu propriu².

Există și alte reglementări în cuprinsul actualului Cod civil, unde legiuitorul face aplicația noțiunii de patrimoniu.

O.G. nr. 26/2000³, spre exemplu, reglementează la art. 16, că actul constitutiv al fundației trebuie să indice patrimoniul inițial al fundației.

¹ I.P. Filipescu, *op. cit.*, p. 8; I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, *op. cit.*, p. 10.

² Cu privire la elementele constitutive ale persoanei juridice, a se vedea P. Trușcă, A.M. Trușcă, *Drept civil. Persoanele*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 207-215; P. Trușcă, A. Trușcă Trandafir, *Elemente de drept civil. Curs pentru administrație publică*, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 253-257; O. Ungureanu, C. Munteanu, *Drept civil. Persoanele, în reglementarea noului Cod civil*, ed. a 3-a, revăzută și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2015, p. 401-403; I. Ciocină-Barbu, *Drept civil. Persoanele, în reglementarea noului Cod civil*, Ed. PIM, Iași 2012, p. 201-205; I. Ciocină-Barbu, C. Jora, *Drept civil. Persoanele*, Ed. Pro Universitaria, București, 2015, p. 170-177.

³ O.G. nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații, aprobată cu modificări prin Legea nr. 246/2005, cu modificările și completările ulterioare; O.G. nr. 26/2000 a abrogat Legea nr. 21/1924 pentru persoanele juridice (asociații și fundații), publicată în M. Of. nr. 27 din 6 februarie 1924, aceasta din urmă reglementând, în mai multe texte, obligativitatea ca persoanele juridice fără scop patrimonial să aibă patrimoniu.

La fel sunt și reglementările conținute de Legea nr. 31/1990¹. Legiuitorul face referire la noțiunea de patrimoniu al societăților în mai multe texte.

Legea nr. 15/1990 privind reorganizarea unităților economice de stat ca regii autonome și societăți comerciale², folosește noțiunea de patrimoniu în mai multe texte, anume la art. 4 alin. (1) se arată că, prin actul de înființare a regiei autonome, trebuie să se stabilească obiectul de activitate, patrimoniul, denumirea și sediul principal. Art. 5 alin. (1) din același act normativ prevede că regia autonomă este proprietara bunurilor din patrimoniul acesteia. Al doilea alineat al aceluiași articol precizează că, exercitându-și dreptul de proprietate, regia autonomă posedă, folosește și dispune în mod autonom, de bunurile pe care le are în patrimoniu sau le culege fructele, pentru realizarea scopului pentru care a fost constituită.

În art. 19 din același act normativ se vorbește despre inventarierea patrimoniului unităților economice care s-au transformat în societăți comerciale, avându-se în vedere evaluarea și stabilirea patrimoniului societăților comerciale în condițiile stabilite prin hotărâre de guvern.

1.1.3. Stabilirea noțiunii de patrimoniu

Noțiunea de patrimoniu a implicat anumite discuții, datorită faptului că, așa cum am arătat, în legislația noastră anterioară apariției actualului Cod civil nu exista o definiție a acestuia, astfel încât a revenit doctrinei juridice rolul de a da o atare definiție.

Din punct de vedere economic, patrimoniul reprezintă totalitatea bunurilor care formează averea unei persoane³.

Definiția aceasta, valabilă din punct de vedere economic, poate fi transpusă, în materie juridică, atunci când prin bunuri înțelegem lucrurile materiale care constituie averea unei persoane, dar înțelegem, de asemenea, și drepturile pe care le are persoana respectivă, drepturi care au un conținut economic, evaluat în bani⁴.

În componența patrimoniului se includ numai drepturile și obligațiile cu conținut economic, nu și bunurile care formează obiectul acestora⁵.

Sub aspect juridic, patrimoniul reprezintă totalitatea drepturilor și obligațiilor care au un conținut economic, care sunt evaluabile în bani, care aparțin unei anumite persoane. Deci, patrimoniul conține toate drepturile unei persoane, drepturi evaluabile în bani și, totodată, și obligațiile corelative acestora.

În acest sens vom aminti prevederile art. 31 C. civ., în conformitate cu care orice persoană fizică sau persoană juridică – adică, am spune noi, orice subiect de drept civil – este titulară a unui patrimoniu care include *toate drepturile și datoriile (adică obligațiile) ce pot fi evaluate în bani și aparțin acesteia*.

Din conținutul noțiunii de patrimoniu, sunt excluse drepturile subiective civile care nu au un conținut economic, deci acelea care sunt legate de persoană, anume drepturile

¹ Legea nr. 31/1990, legea societăților, cu modificările și completările ulterioare.

² Legea nr. 15/1990 privind reorganizarea unităților de stat ca regii autonome și societățile comerciale, cu modificările și completările ulterioare.

³ I.P. Filipescu, *op. cit.*, p. 8; I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, *op. cit.*, p. 10.

⁴ C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, A. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, București, 1929, vol. I, p. 844.

⁵ V. Stoica, *op. cit.*, p. 51, autorul citând A. Seriaux, *op. cit.*, în *Revue trimestrielle de droit civil* nr. 4/1994, p. 802 și 803.

personale nepatrimoniale, drepturile care asigură participarea individului la exercițiul funcțiilor publice și acțiunile de stare civilă.

În conținutul patrimoniului, drepturile și obligațiile cu caracter economic se află într-o strânsă corelare. Drepturile formează activul patrimonial, iar obligațiile formează pasivul patrimonial¹.

În raport de această formulare, patrimoniul a fost definit de profesorul George Luțescu ca *expresiunea contabilă a tuturor puterilor aparținând unui subiect de drept*, prefigurând unul dintre caracterele juridice ale patrimoniului².

Patrimoniul cuprinde, astfel cum precizăm, activul și pasivul. Activul patrimoniului este compus din toate drepturile care au valoare economică, exprimabilă în bani. Aici pot fi incluse dreptul de proprietate, alte drepturi reale și pot să fie incluse, de asemenea, drepturi de creață³.

În ce privește pasivul patrimonial, acesta conține datoriile și obligațiile care au un conținut economic, conținut exprimabil în bani, pe care le are o anumită persoană. Pasivul poate fi format din obligația *de a da* (a transmite sau a constitui un drept real), poate să constea în obligația *de a face* (de a efectua o anumită prestație pozitivă, obligație pe care și-a luat-o debitorul raportului juridic obligațional) sau poate să constea în obligația *de a nu face* ceva ceea ce debitorul ar fi putut face înainte de a încheia raportul juridic obligațional respectiv.

În final, putem spune că *patrimoniul* reprezintă totalitatea drepturilor și obligațiilor patrimoniale, cu un conținut economic evaluabil în bani, care aparțin unui subiect de drept (persoană fizică sau persoană juridică), drepturi și obligații care sunt privite ca activ și pasiv și care se găsesc într-o permanentă interdependență și conexiune⁴.

Definiția patrimoniului va cuprinde ceea ce este considerat necesar pentru a evidenția asemenea noțiune și anume ideea valorii economice, ideea universalității și fundamentul personalist al patrimoniului⁵.

¹ Cu privire la elementele componente ale patrimoniului, a se vedea și G. Boroș, C.A. Angheliescu, B. Nazat, *Curs de drept civil. Drepturile reale principale conform noului Cod civil*, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 1-2; C. Bîrsan, *Drept civil. Drepturile reale principale, în reglementarea noului Cod civil*, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 7-8.

² G.N. Luțescu, *Teoria generală a drepturilor reale. Teoria patrimoniului. Clasificarea bunurilor. Drepturile reale principale*, București, 1947, p. 21.

³ *Bona non itelleguntur nisi deductio aere alieno* – „Activul patrimonial nu se distinge decât după scăderea datoriilor”, în C. Murzea, S-D. Schiopu, A. Bianov, *Crestomație de texte juridice latine*, Ed. Romprint, 2006, p. 298.

⁴ A se vedea, pentru definiția patrimoniului: C. Stătescu, C. Bîrsan, *op. cit.*, p. 5; C. Bîrsan, M. Gaiță, M.M. Pivniceru, *op. cit.*, p. 7 și 8; I.P. Filipescu, *op. cit.*, p. 8 și 9; Traian Ionașcu, Salvator Brădeanu, *Drepturile reale principale în Republica Socialistă România*, Ed. Academiei, București, 1978, p. 13; Liviu Pop, *op. cit.*, 1996, p. 9; Paul Mircea Cosmovici, *Drept civil. Drepturi reale, Obligații, Legislație*, Ed. ALL, București, 1996, p. 2 și 3; Marin Popa, *Drept civil. Drepturile reale*, București, 1994, p. 4; Mircea N. Costin, *Marile instituții ale dreptului civil român*, vol. I, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1982, p. 62; Matei B. Cantacuzino, *Elementele dreptului civil*, Ed. ALL Educational, București, 1998, p. 32; I. Lulă, *Unele probleme privind noțiunea de patrimoniu*, în *Dreptul nr. 1/1998*, p. 13 și urm.; O. Ungureanu, C. Munteanu, *Tratat de drept civil. Bunurile. Drepturile reale principale*, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 1-4; I. Ciochină-Barbu, *op. cit.* 2009, p. 18-22; C. Bîrsan, *op. cit.*, 2013, p. 6-7; Al. Weill, Fr. Terré, Ph. Simler, *Droit civil. Les biens*, 3e édition, Ed. Dalloz, Paris, 1985, p. 4 și urm.; C. Jora, I. Ciochină-Barbu, C.C. Corbu, *op. cit.*, p. 12.

S-a subliniat că patrimoniul constituie o noțiune de sinteză și este o unitate juridică formată din ansamblul drepturilor și obligațiilor unei persoane. (C. Atias, *Droit civil. Les biens*, Litec, Paris, 2005, p. 9).

⁵ V. Stoica, *op. cit.*, p. 67 și 68.

Patrimoniul fiind alcătuit din drepturi și obligații cu valoare economică, s-a considerat criteriul evaluării bănești ca fiind fundamental pentru a aprecia caracterul patrimonial al drepturilor și obligațiilor¹, iar valoarea pecuniară a drepturilor și obligațiilor care compun patrimoniul determină valoarea economică a acestui ansamblu².

Întrucât patrimoniul este alcătuit din drepturi și obligații cu valoare economică, a fost evidențiată și fungibilitatea în sens larg a elementelor patrimoniale, ceea ce nu se reduce, însă, la înlocuirea unui bun cu alt bun în executarea unei obligații³.

Analizând definiția patrimoniului, observăm că acesta constituie o universalitate juridică, neputând fi redus la drepturile și obligațiile pecuniare din conținutul său, acesta având consistență logică și juridică numai în raport cu substanța sa economică⁴.

1.1.4. Teorii cu privire la patrimoniul

Pentru a explica fundamentul juridic al patrimoniului, noțiunea de patrimoniu și caracterelor juridice ale acestuia, pentru a individualiza acest concept, în doctrina juridică au fost formulate mai multe teorii⁵.

Astfel, au existat două teorii, teoria personalistă a patrimoniului, denumită și *teoria patrimoniului personalitate* și teoria patrimoniului de afectațiune, denumită și *teoria patrimoniului scop*.

O dată cu recunoașterea personalității juridice pentru *pater familias* și pentru ceilalți membri ai familiei⁶, lucrurile au fost împărțite în *res in nostro patrimonio* și *res extra nostrum patrimonium*⁷.

Noțiunea juridică de patrimoniu a fost preluată și în vechiul drept francez, în ce privește legătura cu o anumită persoană⁸.

1.1.4.1. Teoria personalistă a patrimoniului (teoria patrimoniului personalitate)

Teoria aceasta a fost elaborată în Franța în secolul al XIX-lea și conform acesteia între persoană și patrimoniu există o strânsă legătură, astfel încât patrimoniul capătă caracterelor esențiale ale personalității titularului, devenind astfel indivizibil și inalienabil. Autorii Rau și Aubry au precizat că patrimoniul reprezintă emanația personalității și expresia puterii juridice cu care este investită orice persoană⁹, personalitatea omului fiind considerată în relațiile cu obiectele exterioare¹⁰.

¹ *Idem*, p. 48.

² *Idem*, p. 49.

³ *Idem*, p. 49 și 50.

⁴ *Idem*, p. 54.

⁵ V. Stoica, *op. cit.*, 2013, p. 3-4.

⁶ V. Stoica, *op. cit.*, p. 42, autorul citând G. Plastara, *Curs de drept civil român*, vol. II, Ed. Cartea Românească, București, p. 56-58.

⁷ V. Stoica, *op. cit.*, p. 42, autorul citând S. G. Longinescu, *Elemente de drept roman*, vol. I, Partea I, Tipografia Societății Anonime „Curierul Judiciar”, București, 1927, p. 286 și 287.

⁸ V. Stoica, *op. cit.*, p. 44.

⁹ Aubry et Rau, *Cours de droit civil français*, tome IX, § 573, p. 333 și urm. C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *op. cit.*, vol. I, p. 845; G.N. Luțescu, *op. cit.*, p. 25.

¹⁰ Fr. Terré, Ph. Simler, *op. cit.*, p. 23.

Respect pentru oameni și cărți

În cuprinsul acestei teorii se conferă patrimoniului mai multe caractere juridice, după cum urmează:

- numai persoanele pot avea un patrimoniu, deoarece drepturile subiective civile nu pot să existe în afara persoanei și nici patrimoniul nu poate fi desprins, separat de o persoană;
- orice persoană, în mod obligatoriu, are un patrimoniu (prin aceasta trebuie să înțelegem existența unor bunuri, a unor drepturi și obligații, dar și aptitudinea de a avea asemenea drepturi și obligații);
- o persoană poate avea un singur patrimoniu, acesta fiind indivizibil;
- patrimoniul nu poate fi despărțit de persoană atâta vreme cât persoana este în viață; patrimoniul poate fi transmis numai prin acte *mortis causa* către succesorii universalii sau cu titlu universal, însă unele componente ale patrimoniului pot fi transmise cu titlu particular și în timpul vieții titularului.

Această teorie a constituit suport pentru promovarea intereselor economice existente în Apusul Europei la sfârșitul secolului al XIX-lea.

În cadrul economic și social respectiv, caracterul indivizibil al patrimoniului a fundamentat motivația angajării răspunderii nelimitate a întreprinzătorului în cadrul întreprinderilor existente la acea vreme, cu întreaga sa avere, în raporturile cu creditorii. Deoarece comercianții aveau nevoie de capital, acesta fiind deținut de bancheri, ei împrumutau sumele de la bancheri și se punea problema garantării împrumuturilor. Garantarea acestor împrumuturi, în condițiile aplicării teoriei în discuție, se făcea cu toate bunurile întreprinzătorului respectiv, deoarece între patrimoniu și persoană exista o strânsă legătură, patrimoniul fiind unic și indivizibil în raport cu titularul.

Către finele secolului XIX, în condițiile revoluției industriale, am asistat la o concentrare a capitalului. În această perioadă apar societățile pe acțiuni. Capitalul societății era constituit din acțiuni care puteau să fie transmise, care se găseau în circuitul civil; răspunderea acționarilor era limitată la valoarea acțiunilor pe care aceștia le dețineau, în raport de capitalul societății.

Începe să se creeze, în aceste condiții, o breșă în teoria personalistă a patrimoniului, deoarece regula indivizibilității patrimoniului și caracterul unitar al patrimoniului sunt în contradicție cu nevoile economico-sociale.

A început să se resimtă necesitatea divizibilității patrimoniului și, pe această cale, constituirea condițiilor propice pentru ca toate persoanele să poată participa, în calitate de acționari, la constituirea patrimoniului societăților comerciale, la patrimoniul mai multor societăți comerciale, divizându-se, pe această cale, și răspunderea, în raport de acțiunile deținute la aceste societăți și limitându-se această răspundere la întinderea aportului la constituirea capitalului social al fiecăreia dintre aceste societăți.

În acele condiții economice, teoria patrimoniului-personalitate a început să constituie o frână în calea circulației libere a capitalului. Pentru acest motiv, în dreptul francez, au început să fie constituite diverse procedee, pe baza cărora să se ocolească principiul indivizibilității patrimoniului.

Aici trebuie amintit procedeul în conformitate cu care, știind că patrimoniul unei persoane nu poate fi divizat, se creau mai multe persoane juridice care aveau rolul de a susține un patrimoniu. În cazul unui comerciant, dacă acesta dorea să desfășoare mai multe activități comerciale și fiecărei dintre aceste activități trebuia să-i afecteze numai o parte din patrimoniul său, putea să creeze mai multe persoane juridice.

Pe această cale, alături de patrimoniu, denumit la acea vreme patrimoniu civil, investitorul, persoană fizică, avea de fapt și mai multe patrimonii comerciale¹.

Această teorie a fost criticată în literatura juridică. Astfel, este de precizat că orice persoană poate avea un patrimoniu, dar nu ca emanație a personalității, ci pentru că orice persoană va avea un minim de drepturi patrimoniale și, în mod potențial, poate dobândi drepturi și obligații, deci poate mări sau micșora activul sau pasivul. S-a precizat că persoanele au un patrimoniu, nu ca atribut al personalității, ci datorită faptului că acesta este un ansamblu de drepturi și obligații care nu pot să aparțină decât persoanei.

Mai pot fi aduse și alte argumente juridice pentru critica teoriei amintite².

1.1.4.2. Teoria patrimoniului de afectățune (teoria patrimoniului scop)

Am precizat câteva inconveniente din punct de vedere practic în ce privește teoria personalistă a patrimoniului, motiv pentru care, spre finele secolului al XIX-lea, mai întâi în Germania, apoi în Franța și în alte țări, apare teoria patrimoniului scop, denumită și teoria patrimoniului de afectățune³.

În cadrul acestei teorii se susține existența patrimoniului, ca universalitate de drepturi și obligații, independent de apartenența acestuia unei persoane. Ideea că numai persoanele pot avea un patrimoniu – s-a spus – nu este exactă, pentru că patrimoniul poate exista de fiecare dată când anumite bunuri sunt afectate unui anume scop, fără ca pentru existența scopului respectiv să fie necesară constituirea unei persoane juridice.

Conform acestei teorii patrimoniul este considerat o masă de bunuri ce reprezintă o valoare economică și care bunuri sunt afectate unui scop comun⁴.

Noțiunea de personalitate juridică și aceea de patrimoniu sunt noțiuni separate.

Personalitatea juridică este inconfundabilă cu patrimoniul, care trebuie să rămână o universalitate de drepturi și obligații cu o anume afectățune, adică afectate unui scop comun.

În cadrul acestei demonstrații juridice, una și aceeași persoană poate avea două sau mai multe patrimonii, anume patrimoniul general și mai multe patrimonii speciale.

Existența fiecărui patrimoniu este legată de afectățunea pe care persoana o dă unei anumite mase de bunuri.

În conținutul fiecărui patrimoniu vor intra drepturile și obligațiile în legătură cu bunurile și cu realizarea scopului pentru care bunurile în discuție au fost afectate.

Conform teoriei pe care o discutăm nu mai poate fi reținută ideea că numai persoanele pot avea un patrimoniu. Personalitatea juridică și patrimoniul trebuie să fie separate, iar o persoană poate avea mai multe patrimonii sau mai multe fracțiuni de patrimoniu care sunt afectate anumitor scopuri.

Nu se recunoaște patrimoniului caracterul inseparabilității de persoană⁵.

Putem observa, conform acestei teorii, că unitatea drepturilor și obligațiilor nu depinde de apartenența acestora la o anumită persoană, ci depinde de un scop sau de o afectățune acordată.

¹ Henry et Leon Mazeaud, Jean Mazeaud, *Leçons de Droit civil*, tome I, Éditions Montchrestien, Paris, 1970, p. 318.

² I.P. Filipescu, *op. cit.*, p. 12; I. P. Filipescu, A.I. Filipescu, *op. cit.*, p. 14.

³ C. Stătescu, C. Birsan, *op. cit.*, p. 11; L. Pop, *op. cit.*, 1996, p. 13.

⁴ M. Rarincescu, *Drept civil*, vol. I, 1947, p. 596.

⁵ I.P. Filipescu, *op. cit.*, p. 13; I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, *op. cit.*, p. 15.

Universalitățile de drepturi și obligații patrimoniale reunite printr-o legătură intelectuală, afectate unui scop comun pot constitui patrimonii distincte, independente, cu existențe separate de un patrimoniu general sau separate de alte patrimonii speciale, având fiecare elementele de activ și de pasiv proprii. Teoria despre care discutăm a venit în sprijinul realităților economice ale economiei de piață.

S-a precizat că, în cazul divizării patrimoniului în patrimonii de afectațiune, acestea prezintă caracterele unei universalități juridice, destinate unor scopuri determinate și, în acest caz, nu mai funcționează, ca în cazul maselor patrimoniale, comunicarea dintre ele, patrimoniiile de afectațiune fiind autonome¹. Întrucât nu mai este vorba despre existența unui patrimoniu unic, ci de mai multe patrimonii autonome, care sunt destinate unor scopuri diferite, nu mai există o comunicare între acestea, cum este cea dintre masele de drepturi și obligații care divizează patrimoniul, dar care nu afectează unicitatea acestuia².

Teoria permite unui investitor să participe cu acțiuni sau cu părți sociale la mai multe societăți, în cadrul fiecăreia dintre acestea răspunderea fiind limitată la cuantumul capitalului afectat activității societății respective.

Această teorie a fost criticată în literatura juridică, deoarece a ignorat existența persoanei ca subiect de drept și s-a precizat că, în cadrul acesteia, este compromis principiul securității raporturilor juridice, în ceea ce privește conținutul patrimoniului persoanei.

1.1.4.3. Concluzii

Analizând aceste teorii putem constata că patrimoniul are o legătură, mai puternică sau mai slabă, cu titularul său.

Nu este exclus faptul că patrimoniul reprezintă unul dintre atributele personalității. Acest lucru, însă, nu înlătură un alt adevăr, anume că o persoană poate să aibă mai multe patrimonii sau poate să aibă mai multe fracțiuni dintr-un patrimoniu, ori că persoana poate avea anumite bunuri care pot să fie supuse unei afectațiuni speciale.

Patrimoniul este o universalitate de drept pentru că elementele din care este format constituie un ansamblu juridic. O asemenea universalitate de drept nu poate și nu trebuie să fie confundată cu universalitățile de fapt care sunt obiecte, bunuri, reunite de către proprietar pentru a servi numai unor anumite destinații sau pentru o folosință comună³. O universalitate juridică poate să fie convertită într-o universalitate de fapt atunci când intervine voința proprietarului.

Considerând că ambele teorii prezintă și elemente de valoare, au fost autori care au precizat că poate fi formulată o teorie a patrimoniului extrăgând acele elemente pozitive din teoriile menționate⁴.

S-a susținut necesitatea preluării, din teoria patrimoniului personalitate, a ideilor că patrimoniul aparține în mod obligatoriu unei persoane și orice persoană are un singur patrimoniu⁵.

¹ L. Herovanu, *Dreptul român și patrimoniul de afectațiune*, în Revista de drept comercial nr. 9/2009, p. 68.

² *Ibidem*.

³ P. M. Cosmovici, *op. cit.*, p. 5 și urm.

⁴ L. Pop, *op. cit.*, 1996, p. 15.

⁵ *Idem*, p. 20.